

Leyla Həsənova
Türkan Musayeva

AZƏRBAYCAN

DİLİ

IX SİNİF

Buraxılış imtahanı proqramı əsasında
hazırlanmış

SINAQLAR TOPLUSU

BAKİ - 2026

Elmi redaktor:
Həsənli Bilal Ağabala oğlu

Rəyçilər:
Məmmədoova Kəmalə Binnət qızı
Katibli Gülnar Vaqif qızı

Leyla Həsənova. Türkan Musayeva. AZƏRBAYCAN DİLİ. IX sinif.
Buraxılış imtahanı proqramı əsasında hazırlanmış sınaqlar toplusu
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2026, 136 səh.

Yeni tədris proqramı və DİM-in tərtib etdiyi qəbul proqramına uyğun hazırlanmış
bu vəsait IX sinif şagirdləri və müəllimlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.
kimi səmərəli istifadə oluna bilər.

Qanun Nəşriyyatı
İstanbul Copyright Awards-ın qalibi
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

AB 022051 / İN 0788

© Qanun Nəşriyyatı, 2026
© Leyla Həsənova. Türkan Musayeva, 2026

SINAQ - 1

1. Hansı cümlədə mübtəda formal olaraq yoxdur, lakin xəbərin şəxs şəkilçisi vasitəsilə yerinə qoya bilərik?

- A) Uşaqlar dərs oxuyurlar.
- B) Bu gün çox yorulmuşam.
- C) Şagirdlər imtahana hazırlaşır.
- D) Hava xeyli soyuyub.
- E) Kitab masanın üstündədir.

2. Hansı söz feilin icbar növündədir?

- A) yazmaq
- B) yazışmaq
- C) yazdırmaq
- D) yazılmaq
- E) yazmaqda

3. Hansı söz düzəltmə deyil, lakin şəkilçi qəbul etmiş sadə sözdür?

- A) dağcıq
- B) kitablar
- C) gözəllik
- D) sürətli
- E) oxucu

4. Hansı sözlər cümlədə ya ismi əvəz edir, ya da isim kimi çıxış edə bilər?

- 1. yaxşılar
- 2. oxumaq
- 3. dünən
- 4. beşlik

- A) 1, 2 B) 1, 2, 4 C) 2, 3 D) 3, 4 E) 1, 3

5. “Ağıllı insan səhvədən dərs alar, cahil insan dərsdən səhv”.

Bu fikirdə antonimlik münasibəti hansı sözlər arasında yaranır?

- A) ağıllı – dərs
- B) insan – cahil
- C) səhv – dərs
- D) ağıllı – cahil
- E) alar – almaz

6. Aşağıdakı sözlərin kök və şəkilçi təhlilini və sait-samit sayını nəzərdən keçirin.

Yanlış məlumatı seçin.

Söz	Kök	Şəkilçi	Sait sayı	Samit sayı
Müəllimlərimiz	müəllim	-lər + -imiz	6	8
Sözlərini	söz	-lər + -i	4	5
Ağlınız	ağıl	-ımız	3	4
Düşüncələrimizdən	düşüncə	-lər + -imiz + -dən	4	7
Müdrirlərimizdən	müdrək	-lər + -imiz + -dən	6	10

- A) müəllimlərimiz B) sözlərini C) ağlınız
D) düşüncələrimizdən E) müdrirlərimizdən

7. Hansı cümlədə söz birləşməsi sintaktik cəhətdən parçalanmazdır?

- A) ağsaçlı kişi
- B) qırmızı alma
- C) gözəl yazı
- D) dil açmaq
- E) hündür bina

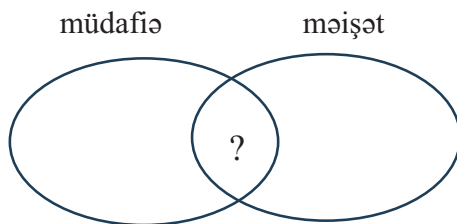
8. Hansı variantda feilin şəkil kateqoriyası düzgün müəyyən edilməmişdir?

- A) gələrdi – arzu şəkli
- B) gəlsə – şərt şəkli
- C) gəlmişdi – keçmiş zaman
- D) gələcəkmiş – gələcək zaman
- E) gəlir – indiki zaman

9. Hansı cərgədəki bütün sözlərdə səs və hərf sayı bərabərdir, lakin yazılışı ilə tələffüzü fərqlənir?

- A) maaş, saat, bədi
- B) diqqət, müstətiqlik, ixtira
- C) məşhur, mövsüm, şeir
- D) okean, radio, ailə
- E) müdafiə, müəllim, təbiət

10. Venn diaqramına əsasən, “müdafiə” (I) və “məişət” (II) sözləri üçün ortaq olan düzgün fikri müəyyən edin.

- A) Tələffüz zamanı səs artımı baş verir.
- B) Yazılışı ilə tələffüzü arasında iki fərqli məqam var.
- C) Tərkibindəki bütün samitlərin qarşılığı var.
- D) Yazılışı ilə tələffüzü arasında fərq yoxdur.
- E) Ahəng qanununa tabedir.

Atamın müəllimi

Küçədən keçəndə bir uşağın hansısa mövzunu ucadan hecaladığını eşitdik. Bu səs məktəbin açıq pəncərəsindən gəlirdi.

Müəllim ayaq saxladı:

– Budur, əziz Bottini, budur məni kədərləndirən şey. Məktəbdən gələn uşaq səslərini eşidəsən, ancaq onlara dərs deyə bilməyəsən. Üstəlik, səni başqa bir müəllim əvəz edə. Mən bu səsi düz altmış il eşitdim, ondan ilham aldım. Ancaq indi mən tək-tənhayam, övladlarım da dünyadan köçüb.

– Yox, yox, – atam onunla razılaşmadı. – Sizin hələ də dünyaya yayılan, sizi mənim kimi xatırlayan çoxlu övladlarınız var.

– Yox, yox, – müəllim kədərli halda sözünə davam etdi. – Dərs demirəmsə, demək, övladlarım da yoxdur. Övladlarım olmayandan sonra yaşamağın nə mənası var?! Görünür, vaxtına da az qalıb.

– Belə deməyin, əziz müəllimim, bu barədə düşünməyin, – atam ona təskinlik verdi. – Axı siz o qədər xeyirxah işlər görmüsünüz ki! Siz öz həyatınızı bu cür şərəfli bir işə həsr etmişiniz!

Qoca müəllim ağ başını atamın bir anlıq çiyninə qoydu. Biz stansiyaya çatdıq. Çıxmağa hazırlaşan qatar platformanın yanında dayanmışdı.

– Əlvida, mənim əziz müəllimim, – atam qocanın hər iki yanağından öpərək dedi.

– Əlvida, sizə minnətdaram, əlvida, – müəllim atamın əlini ikiəlli sıxdı.

Sonra mən də qoca müəllimi öpdüm. Müəllimin yanaqlarında islanmışdı. Atam məni vaqona çıxardı. Qatar tərpənməyə başlayanda qocanın əlindəki köhnə əsanı aldı və özünün gümüş dəstəkli əsasını ona verərək dedi:

– Məndən yadigar qalsın.

Qoca əsanı qaytarmağa çalışsa da, atam tez vaqona mindi:

– Əlvida, əziz müəllimim!

– Əlvida, oğlum, – qoca qatar yerindən tərpənəndə dedi. – Bu yazıq qocanı sevindirdiyiniz üçün Tanrı sizdən razı olsun.

– Görüşənədək! – atam həyəcanlı səsi ilə ucadan dedi.

Müəllim başını aşağı saldı. Sanki: “Yox, biz daha görüşməyəcəyik” – deyirdi.

– Hə, hə, – atam təkrar edirdi. – Görüşənədək!

Qoca titrəyən əlini qaldırdı və qatar uzaqlaşdıqca gözdən itdi.

11. Hadisələr əsasən harada cərəyan edir?

- A) məktəbdə
- B) evdə
- C) küçədə
- D) stansiyada
- E) vağzal bufetində

12. Atası müəllimin “övladlarım yoxdur” fikrinə necə cavab verdi?

- A) razılaşdı
- B) susdu
- C) etiraz etdi
- D) mövzunu dəyişdi
- E) gülümsədi

13. Qoca müəllimin atanın çiyininə başını qoyması nəyi göstərir?

- A) fiziki yorğunluğu
- B) etinasızlığı
- C) minnətdarlıq və mənəvi yaxınlığı
- D) qorxu hissini
- E) utancaqlığı

14. Müəllimin başını aşağı salması mətndə hansı alt mesajı verir?

- A) hörmətsizlik
- B) yorğunluq
- C) gələcək görüşə inamsızlıq
- D) utanma
- E) düşüncəsizlik

15. Müəllimin və atanın gələcəyə münasibətini müqayisə etdikdə hansı nəticə doğrudur?

- A) hər ikisi nikbindir
- B) müəllim nikbin, ata bədbindir
- C) müəllim bədbin, ata ümidlidir
- D) hər ikisi tərəddüdlüdür
- E) hər ikisi gələcəkdən danışırmır

16. Müəllimin “uşaq səslərini eşidib dərs deyə bilməməsi” fikri əsasən nəyi simvolizə edir?

- A) yaşlılığın gətirdiyi fiziki zəifliyi
- B) peşədən uzaq düşməyin mənəvi iztirabını
- C) təhsilin əhəmiyyətsizləşməsini
- D) zamanın sürətlə keçməsini
- E) məktəbin ona yadlaşmasını

17. Mətnin ümumi məntiqi nəticəsi kimi hansı hökm daha əsaslıdır?

- A) İnsan yalnız ailəsi ilə mövcuddur.
- B) Müəllimlik peşəsi insana ölümsüzlük qazandırır.
- C) Həyatın mənasını tək bir rola bağlamaq faciə yarada bilər.
- D) Yaşlılıq insanı acizləşdirir.
- E) Ayrılıqlar həyatın ən əsas mövzudur.

18. Mətnə əsasən qoca müəllimin “vaxtına da az qalıb” qənaətinə gəlməsinin əsas səbəb-nəticə əlaqəsi hansı variantda düzgün qurulmuşdur?

A)	Uşaq səslərini eşitdi	→	Keçmişini xatırladı	→	Qocalığını dərk etdi
B)	Dərs deməyi dayandırdı	→	Özünü övladsız saydı	→	Yaşamağın mənasını itirdi
C)	Qatarın tərpənməsi	→	Tənha qalması	→	Ölüm qorxusu yarandı
D)	Atanın sözləri	→	Ümitsizlik hissi	→	Gələcəyə inamsızlıq
E)	Övladlarının dünyadan köçməsi	→	Maddi sıxıntı	→	Yaşamaq istəyi azaldı

19. Mətnə üç əsas detal var:

- uşaq səsləri
- köhnə əsanın dəyişdirilməsi
- qatarın uzaqlaşması

Hər 3 detal mətnə xüsusi rol oynayır:

Bəli:

Xeyr:

Əsaslandırın:

20. Müəllimin uzun illər əvvəl aldığı ilham və indi yaşadığı tənha hissləri müqayisə edin.

“Səfillər”in kölgəsi altında

I. Paris küçələrində günəş çılpaq daşlara düşür, lakin bu işıq çoxlarının qəlbində soyuq kölgə yaradır. İnsanların köhnə paltarları, yorğun simaları və boş baxışları şəhərin ritmi ilə ahəngdar səssizlik içində birlikdə dolaşır. Belə anlarda sanki kimsə başa düşür ki, yalnız divarlar deyil, ürəklər də bərkiyib — onlar da keçmişin yükünü daşıyırlar. Bu şəhərin küçələrində hər kəs öz azadlığının qanunu ilə savaşı, lakin qanunların gözü çox vaxt miskinlərin ucbatından yumşalır.

II. Jan Valjean üçün hər addım keçmişin çörək oğurluğu ilə çəkilən illərin əks-sədasıdır. Onun addımları artıq sadəcə yerimək deyil; bu, insanlıq və mərhəmət üçün aparılan susmadan döyüşdür. Cəmiyyət Valjeanı etiketləmiş, onu yalnız bir keçmiş məhkum kimi tanımışdır — lakin hər dəfə o,

mərhəmətə doğru addım atdıqca, bu təyinat da qırılır. Ətrafdakı yoxsulların səssiz iniltiləri və varlıların laqeyd baxışları arasında Valjean yolunu seçir: o, sərt qanun və yumşaq qəlb arasında ömürlük bir tarazlıq tapmaq istəyir.

III. Bu şəhər yalnız daşlar və binalardan ibarət deyil; o, insanların arzularının, qorxularının, səhvlərinin izi ilə doludur. Hər küçə küncündə bir başqa hekayə bitir, bir başqası başlayır. Bəziləri üçün mərhəmət yalnız bir xatirədir, bəziləri üçün isə ümidin sönməyən çırağıdır. Sağlam qanunla ədalətsizlik arasında dolaşan bu dünya, əslində insanın öz daxilindəki savaşı əks-sədasıdır — bu savaş ki, heç vaxt bitmir və hər birimizdə fərqli şəkildə yaşanır.

21. Mətnin I abzasındakı “günəşin çılpaq daşlara düşməsi, lakin qəlblərdə soyuq kölgə yaratması” ifadəsi ilə müəllif hansı məntiqi ziddiyyəti vurğulamaq istəyir?

- A) Şəhərin memarlıq quruluşu ilə havası arasındakı fərqi.
- B) Təbiətin istiliyi ilə cəmiyyətin mənəvi soyuqluğu arasındakı təzadı.
- C) Parisin küçələrinin təmizliyini.
- D) İnsanların qaranlıq yerlərdə yaşamağa üstünlük verməsini.
- E) Paris küçələrinin natəmizliyini.

22. Mətnə Jan Valjeanın addımları nəyə bənzədilir?

- A) Keçmişini unutmaq üçün atılan qaçışa.
- B) Cəmiyyətin qanunlarına qarşı fiziki üsyana.
- C) İnsanlıq və mərhəmət uğrunda aparılan səssiz bir savaşa.
- D) Şəhərin ritminə uyğunlaşma cəhdinə.
- E) Gündəlik həyatın axışına uyğunlaşmağa.

23. “Yalnız divarlar deyil, ürəklər də bərkiyib” cümləsindən hansı məntiqi nəticə çıxır?

- A) Şəhərdəki binaların tikintisində keyfiyyətli materialdan istifadə olunub.
- B) Çətin həyat şərtləri insanları emosional cəhətdən hissizləşdirib.
- C) İnsanlar öz evlərini qorumaq üçün divarlarını möhkəmləndiriblər.
- D) Divarların bərkiməsi insanların rifahının göstəricisidir.
- E) Parisin soyuq havası insanları şaxta kimi kəsirdi.

24. Mətnə əsasən, cəmiyyətin Jan Valjeana münasibəti haqqında hansı fikir doğrudur?

- A) Cəmiyyət onu etdiyi yaxşılıqlara görə bağışlayıb.
- B) Cəmiyyət onu fərdi xüsusiyyətlərinə görə deyil, yalnız “keçmiş məhkum” etiketi ilə mühakimə edir.
- C) Cəmiyyət onun çorək oğurluğuna haqq qazandırır.
- D) Varlılar Valjeanın yolunu seçməsinə kömək edirlər.
- E) Cəmiyyət Valjeanı pisliliklərinə baxmayaraq bağışlayır.

25. “Qanunların gözü çox vaxt miskinlərin ucbatından yumşalır” ifadəsinin mətn daxili məntiqi mənası nədir?

- A) Kəsiblər qanunu dəyişmək gücünə malikdir.
- B) Qanunlar hər kəs üçün bərabər tətbiq olunur.
- C) Mərhəmət və yoxsulluq bəzən qanunun sərtliyini kölgədə qoyur.
- D) Miskinlər qanunları icra edən şəxslərə rüşvət verirlər.
- E) Miskinlərin fikri nəzərə alınmır.

26. Mətnin sonuncu abzasında Paris şəhəri necə xarakterizə olunur?

- A) yalnız daş və binalardan ibarət bir məkan kimi
- B) insan talelərinin, qorxu və ümidlərinin birləşdiyi canlı orqanizm kimi
- C) turistlərin diqqətini çəkən tarixi bir mərkəz kimi
- D) qanunların ən sərt şəkildə qorunduğu mərkəz kimi
- E) insanların rahatlıq tapdığı xoşbəxtlər şəhəri kimi

27. Mətnin ana xətti olan “daxili savaş” ifadəsi nəyi simvolizə edir?

- A) iki fərqli şəhər arasındakı müharibəni
- B) Jan Valjean və cəmiyyət arasındakı fiziki davanı
- C) insanın öz vicdanı, mərhəməti və sərt qaydalar arasındakı mübarizəsini
- D) kasıblarla varlıların küçə döyüşlərini
- E) Paris şəhərinin daşları və divarları arasında mübahisəni

28. Mətnə əsasən, aşağıdakı hökmlərdən hansı səhvdir?

- A) Bəziləri üçün mərhəmət ümid çırağıdır.
- B) Jan Valjeanın hər addımı keçmişinin əks-sədasıdır.
- C) Parisdə hər kəs eyni taleyi yaşayır və eyni cür düşünür.
- D) Varlılar çox vaxt yoxsullara laqeyd baxırlar.
- E) Parisdə hər kəs fərqli şəkildə yaşayır.

29. “Sağlam qanunla ədalətsizlik arasında dolaşan bu dünya, əslində insanın öz daxilindəki savaşın əks-sədasıdır” cümləsini açıq şəkildə şərh edin.

30. Mətnin Paris təsviri ilə Jan Valjeanın daxili dünyasını müqayisə edin. Hər iki məkanda soyuqluq və tənhalıq motivi necə əks olunub?

1. İsmi birləşmələr haqqında hansı fikir doğrudur?

- A) Əsas tərəfi həmişə adlarla ifadə olunur.
 B) Əsas tərəfi məsdər, feili sifət və feili bağlama ilə ifadə olunur.
 C) Tərkibindəki sözlər həmişə bir-birinə uzlaşma əlaqəsi ilə bağlanır.
 D) Əsas tərəfi məsdər və feili sifətlə ifadə olunduqda mənsubiyyət şəkilçisi qəbul etməlidir.
 E) Əsas tərəfi məsdər və feili sifətlə ifadə olunduqda hal şəkilçisi qəbul etməlidir.

2. Hansı cümlədə mübtəda yoxdur, xəbər isə həm zaman, həm də növ şəkilçisi qəbul etmiş feillə ifadə olunub?

- A) Uşaqlar dərs oxuyurlar.
 B) Kitab oxumaq faydalıdır.
 C) Dünən gec qayıdılmışdı.
 D) Mən səni gözləyirəm.
 E) Şagirdlər məktəbdə idilər.

3. Hansı variantda eyni söz iki cümlədə fərqli nitq hissəsi kimi işlənmişdir?

- A) Yaxşı cavab verdi. / Yaxşı kitabdır.
 B) Dünən gəldi. / Dünənimiz yaddan çıxmaz.
 C) Oxumaq çətindir. / Oxumaq faydalıdır.
 D) Çox oxudu. / Çoxu razılaşdı.
 E) Bu kitab maraqlıdır. / Bu mənimdir.

4. Cədvəldəki məntiqə əsasən X yerinə hansı söz yazılmalıdır?

Sözün yazılışı	Səs və hərf sayı	Fərqli məqamların sayı
Təəssüf	Səs < Hərf	1
Məktəb	Səs = Hərf	1
Müstəntiqlik	Səs = Hərf	2
X	Səs > Hərf	1

- A) bədi
 B) okean
 C) radio
 D) kitabxana
 E) məktəbli

5. Aşağıdakılardan hansında sözlər ardıcıl olaraq *sifət* → *isimləşmiş sifət* → *isim* funksiyasında işlənmişdir?

- A) yaxşı – yaxşılar – yaxşılıq
 B) gözəl – gözəllik – gözəllər
 C) sürətli – sürət – sürətlilər
 D) ağıllı – ağıl – ağıllılar
 E) sakit – sakitlik – sakitlər

6. “Düşünmədən danışan ox atmadan hədəfi vurur”

Bu cümlədə neçə feili bağlama işlənmişdir?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) heç biri

7. Hansı cərgədə bütün sözlərdə samitlə başlayan iki heca var?

- A) kitab, torpaq, dostluq
- B) ata, ana, uşaq
- C) ailə, müəllim, şeir
- D) üfük, idea, ailə
- E) səbir, ümid, əla

8. “O” əvəzliyindən sonra hansı nitq hissəsi gələrsə, vergülün qoyulması mütləq səhvdir?

- A) say
- B) sifət
- C) zərf
- D) əvəzlik
- E) isim

9. Hansı bənddə durğu işarəsi səhvinə yol verilmişdir?

- A) O, dünən gələnləri tanımırdı.
- B) Bu, sanki bir rüyadır.
- C) O, yəqin ki, sabah burada olacaq.
- D) O, onuncuları təbrik etdi.
- E) Bu hər kəsin bilməli olduğu bir həqiqətdir.

10. Hansı cümlədə mübtəda buraxılsa da, onu asanlıqla bərpa etmək olar?

- A) Onu şəhərə dəvət etdilər.
- B) Kitabxanada səssizliyə riayət edirlər.
- C) Dünən maraqlı bir film izlədim.
- D) İşdən sonra bizə gələrlər.
- E) Cücəni payızda sayarlar.

Dünyada ilk məktəb

(I) Dünyada ilk məktəbin yaranması insan cəmiyyətində biliklərin sistemli şəkildə ötürülməsi ehtiyacının formalaşması ilə sıx bağlıdır. Tarixi mənbələr göstərir ki, məktəb anlayışı müasir formada olmasa da, onun ilkin nümunələri qədim sivilizasiyalarda meydana çıxmışdır. **(II)** Elmi tədqiqatlara əsasən, dünyanın ilk məktəb tipli təhsil müəssisələri eramızdan əvvəl IV–III minilliklərdə Mesopotamiya ərazisində, xüsusilə Şumer şəhər-dövlətlərində yaranmışdır.

Şumerlərdə “edubba” adlanan məktəblər fəaliyyət göstərirdi. **(III)** “Edubba” sözü “gil lövhələr evi” mənasını verir və burada əsasən yazıçı-katiblər hazırlanırdı. ▲ Bu məktəblərdə şagirdlər mixi yazını öyrənir, riyazi hesablamalar aparır, hüquqi və inzibati mətnləri oxumağı və yazmağı mənimsəyirdilər. **(IV)** Təhsil ciddi qaydalar əsasında aparılır, şagirdlər intizamlı və məsuliyyətli olmağa öyrədilirdi. ■ Bu faktlar göstərir ki, məktəb artıq o dövrdə sosial və dövlət idarəçiliyi üçün mühüm əhəmiyyət daşıyırdı.

Qədim Misirdə də oxşar təhsil ocaqları mövcud olmuşdur. **(V)** Burada məktəblər əsasən məbədlərin və sarayların nəzdində fəaliyyət göstərir, gələcək kahinlər, məmurlar və yazıçılar hazırlanırdı. ★ Tədris prosesində oxu, yazı, riyaziyyat və dini biliklərə xüsusi önəm verilirdi. **(VI)** Bu məktəblər biliklərin qorunması və nəsildən-nəslə ötürülməsində mühüm rol oynamışdır.